

Available online at <http://dergipark.gov.tr/iujad>
Inonu University Journal of Art and Design
Faculty Homepage: <http://www.inonu.edu.tr/tr/gsf>

Sokak Hayvanları için Yeni Umut: Taktiksel Kentleşme

New Hope for Stray Animals: Tactical Urbanism

Sinem KIZILASLAN ^{a,*}

^a Dr, Samsun, Türkiye

Article history: 29.05.2023 / Accepted 10.08.2023

ÖZET ABSTRACT

İnsan-çevre etkileşiminin doğru yönetilmesi gerekmektedir. Bu süreci yönetmek Mimarlık Bilimi'nin görevidir. Kentlerdeki kayıp mekânları (lost spaces) bu sürecin doğru yönetilememesi sonuçları veya üretilen mekânların defoları olarak görülebilir. Kayıp mekânların, "yok olan mekânlara" dönüşmemesi için yeniden kullanılması veya değerlendirilmesi yine Mimarlık Bilimi'nin görevidir. Birçok meslek disiplini insan ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıksa da Peyzaj Mimarlığı sadece insan ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaz aynı zamanda diğer canlıların da yaşama haklarına ve yaşam mekânlarına saygılı davranma ilkesiyle çalışmalar üretir. Bu bakış açısıyla kentsel mekânda yaşamlarını sürdüren sokak hayvanlarına yaşam alanı sağlamak da Peyzaj Mimarlarının görevleri arasındadır. İnsan ihtiyaçlarının sonsuz olması ve sürekli değişim göstermesi, her geçen gün yeni kavramların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Her bir kavram da yeni kavramların geliştirilmesine altyapı oluşturmaktadır. Taktiksel Kentleşme (Tactical Urbanism) de son yıllarda ortaya çıkan, halen gelişim sürecinde olan, kent kullanıcısı merkezli olan yeni bir kavramdır. Taktiksel Kentleşme bir planlama yöntemi olarak ele alınmamaktadır ama planlamanın önemli bir parçası olarak görülmektedir. Bu veriler çerçevesinde çalışma kapsamında sokak hayvanlarının kentlerdeki barınma ve beslenme sorunları taktiksel kentleşme çerçevesinde incelenerek öneriler sunulmuştur. Kentlerdeki kayıp mekânların nasıl yeniden kullanılabilceği ve bu mekânların sokak hayvanları için yaşam alanlarına dönüştürülmesi çalışmanın amacıdır. Çalışma Samsun kentinin Atakum ilçesine bağlı Mimar Sinan Mahallesi'nde yapılmıştır. Öncelikle Mimar Sinan Mahallesi sakinlerinin sokak hayvanları için yaptıkları besleme ve bakım çalışmaları gözlem yoluyla ortaya koyulmuştur. Sonrasında hazırlanan 5'li Likert ölçeği ile mahalle sakinlerinin sokak hayvanlarına karşı tutumları belirlenmiş ve sokak hayvanları için yapılan çalışmalar gözlem yoluyla elde edilen verilerle karşılaştırılmıştır. Sokak hayvanları için kent içinde düzenli besleme ve bakım çalışmalarının yapılabileceği mekânlar oluşturulması gerekliliği sonucuna varılmış ve bu mekânların nasıl olabileceğine ilişkin öneriler sunulmuştur.

Human-environment interaction needs to be managed properly. It is the duty of the Science of Architecture to manage this process. We can see the lost spaces in cities as the results of this process not being managed properly or as the defects of the spaces produced. The reuse or evaluation of lost spaces so that they do not turn into 'vanishing spaces' is again the task of the Science of Architecture. Although lots of professional disciplines have emerged in line with human needs, Landscape Architecture does not only try to meet human needs, but also produces works with the principle of respecting the right to live and living spaces of other living things. From this point of view, it is among the duties of Landscape Architects to provide a living space for stray animals that live in the urban space. The fact that human needs are endless and constantly changing causes new concepts to emerge every day. Each concept creates a basis for the development of new concepts. Tactical Urbanism is a new concept that has emerged in recent years, is still in the process of development, and is urban user centered. Tactical Urbanization is not considered as a planning method but is seen as an important part of planning. In the light of these data, within the scope of the study, the housing and feeding problems of stray animals in the cities were examined within the framework of tactical urbanization and suggestions were presented. How the lost spaces in cities can be reused and transforming these spaces into living spaces for stray animals is the theme of the study. The study was carried out in Mimar Sinan neighbourhood of Atakum district of Samsun city. First of all the feeding and care activities of the residents of Mimar Sinan neighbourhood for stray animals were revealed through observation. Afterwards, the attitudes of the residents of the neighborhood towards street animals were determined with the 5-point Likert scale and the studies on street animals were compared with the data obtained through observation. It was concluded that there should be places where regular feeding and care work can be done in the city for stray animals, and suggestions were made about how these places could be.

Keywords: Lost spaces, Tactical urbanism, Human needs, Stray animals, Landscape Architecture

Anahtar Kelimeler: Taktiksel kentleşme, Kayıp mekânlar, İnsan ihtiyaçları, Sokak hayvanları, Peyzaj mimarlığı

1. GİRİŞ

Kentler sosyal ve fiziksel olarak hızla değişmektedir. Bu değişimlerin bir kısmı insan etkinliklerinin sonucunda oluşmaktadır. Kentlerdeki sosyal değişimler birçok araştırmaya konu olmuştur. 'Sosyologlar, siyaset bilimciler ve psikologlar modern insanın kenti köye tercih etme istekleri ile ilgili araştırmalar yapmaktadır. Bu istekler kişisel gelişimle, daha iyi bir yaşam kalitesine ulaşmak gibi psikolojik faktörlerle, konfor ve kentin görsel güzelliğiyle ilgili olarak

* Corresponding author

<http://dx.doi.org/10.16950/iujad.1306441>

açıklanmaktadır (Aleksseevaa vd., 2020: 1). Kentlerdeki fiziksel değişikliklerle ilgili de birçok araştırma yapılmaktadır. Bu araştırmaları yapan bilim alanlarından biri de Mimarlık Bilimi'dir. Peyzaj Mimarlığı da Mimarlık biliminin altında yer alır ve yaptığı çalışmalar sadece insan odaklı değildir, bütün canlıların ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak çalışmalar üretir.

Kentsel mekânın hızla değişmesinin/değiştirilmesinin nedenlerinden biri insan ihtiyaçlarını karşılayabilmektir. "İnsanların yüzyıllar boyunca çevreyi değiştirmek için yaptıkları etkinlikler jeosferi kentsel bir çevreye dönüştürmüştür. Küreselleşme ve kentleşmenin modern süreci ile kentler kendi kullanıcılarına arkadaş canlısı olmamaya başlamıştır (Aleksseevaa vd., 2020:2)". "Kent" insanlar tarafından oluşturuluyor olsa da zamanla hem insan ihtiyaçlarını karşılayamaz hale hem de diğer canlılara yaşam mekânı sağlamaz hale gelmektedir. Bunun temel nedeni ise doğanın tahrip edilmesi ve bir kaynak olarak bilinçsizce kullanılmasıdır. Oysa kent büyük bir sistemdir ve doğru organize edilebilirse içinde yaşayan bütün canlılara sağlıklı yaşam ortamları sağlayabilmektedir. Bu organizasyon sırasında kentsel mekânın etkin bir şekilde kullanılması gerekmektedir, işlevsiz alan kalmamalıdır. Fakat yine de kent içinde mevcut kullanımlardan arta kalan, kullanılmayan alanlar oluşabilmektedir. Bunlar "kayıp mekânlar (lost spaces)" olarak adlandırılmaktadır. Doğru plan kararları ile bu mekânlara yeni işlevler yüklenebilmekte, kayıp mekânların "yok olan mekânlara" dönüşmesi engellenebilmektedir. Bunun için mekânların işlevleri iyi analiz edilmelidir. "Relph'e göre 'yer' bir boşluk veya izometrik düzlem veya mekânları içeren bir çeşit kutu değildir. Ona göre 'yeri' anlamak için 'mekânı' anlamak gerekir. Mekân, insanların onu nasıl deneyimlediği konusunda da araştırılmalıdır (Relph ve Sowers, 2008: 44)." Kentsel mekân; insan etkisiyle oluşan, bu etki ile hem insanların hem de diğer canlıların yaşam alanlarına olumlu ve/veya olumsuz etkileri olan yerlerdir. Bu etkilerin "olumlu" olmasını sağlamak alan kullanım planlarına bağlıdır. "Alan kullanım planlarında kentsel açık alanlar; parklar, yeşil alanlar ve diğer açık alanlardan oluşur. Kentsel açık alan peyzajı, oyun alanlarından son derece bakımlı ortamlara ve görece doğal manzaralara kadar değişebilir çeşitliliktedir (Mowla ve Ashrafuzzaman, 2014: 3)". "Kentsel açık alanlar sadece "boş alanlar" değildir. Erişilebilirlik bağlamında binalar ve açık alanlar arasındaki ilişkiye göre uyarlanabilen sosyal mekânlardır (Niazkar, 2014: 319)". Kayıp mekânlar kent içindeki kullanılmayan, atıl alanlardır. Roger Trancik, mekânları iki fiziksel özelliği ile değerlendirmiştir: estetik ve fonksiyonellik. Bunlardan birinin olmaması kayıp mekâna yol açmaktadır (Niazkar, 2014: 317). Kentlerdeki insan yoğunluğunun hızlı bir şekilde artış göstermesi kentlerin kontrolsüz bir şekilde büyümesi ile sonuçlanmaktadır. Bu da kentlerdeki "kayıp mekânlarla" ilgili yeni çalışmalar yapılması gereğini beraberinde getirmektedir. Taşıma kapasitesi aşılın mekânlar önce estetik sonra işlevsel özelliğini kaybetmekte, bu alanlarda mekânsal çöküş kaçınılmaz hale gelmektedir. "Kentsel mekânlarda sosyal yaşamı ve insanların birbiri ile etkileşiminin yansımaları olan "sosyalleşme" yok olduğunda, kentsel mekânlar da önemini yitirir. Günümüzde kentlerinde en değişken sorunlardan biri hiç kullanıcısı olmayan mekânlardır (Ni ve Rahbarianyazd, 2013: 379). Kayıp mekân (lost space) insanlar tarafından terk edilen/kullanılmayan kentsel mekânların sonucudur, devam etmesi durumunda kayıp mekân artık kaybedilir (Elbeah vd., 2022:5)." Bu alanlar; artık alanlar (residual spaces), ara boşluklar (in-between spaces) gibi isimlerle de anılmaktadır. "Artık alanlar, topluma gerçek anlamda bir yararı olmayan yerlerdir. Bu alanlar planlama sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıkarlar. Sokakların arasında, yapıların arasında, köprü altlarında bulunan yerlerdir (Messeidy, 2019: 41)". Bu tür alanlara yeni işlevler yüklenerek sınırlı kentsel mekânın daha etkin bir şekilde kullanılması sağlanmalıdır.

Kentsel mekânın kullanım yoğunluğunu düşünürsek kentsel mekânın etkin kullanılması gereği aslında bir tercihten çok zorunluluktur. "Kentlerin tek sakinleri insanlar değildir, hayvanlar da kent kullanıcılarıdır (Tarsitaro, 2006: 800)". Hayvanların da kentin bir parçası olmaları, hayvanların kent içindeki yaşam alanlarının yok edildiği gerçeğinin önüne geçememektedir. Günümüz kentlerinde sokak hayvanları için yaşam alanlarının giderek azalması-yok edilmesi, kent insanını da rahatsız eder boyutlara ulaşmıştır. Bu nedenle insanlar tarafından, kendi olanaklarıyla çözüm yolları üretilmektedir. Bu çözüm arayışları "Taktiksel Kentleşme" kapsamında incelenebilir. Mahalle parklarına koyulan kedi evleri, kuş evleri, çöp kenarlarına kedi ve köpekler için bırakılan yiyecekler bu çözüm arayışlarından bazılarıdır. Bu çözüm arayışları geçici etkilere sahip uygulamalardır ve beraberinde daha büyük sorunları da getirebilmektedir: çevre kirliliği, salgın hastalık... Çöp kenarlarına bırakılan yiyecekler özellikle yaz aylarında bozulup sineklenme sorunu oluşturabilmektedir. Ayrıca yenebilecek durumda

olmayan besinlerin (küflü ekmek, kokuşmuş et...) de çöp kutusu etrafına bırakılması konunun diğer bir boyutudur. Mahalle parklarına gelişigüzel bırakılan yiyecekler kedi ve köpeklerin kavga alanlarına dönüşüp hem insanlar hem de hayvanlar için güvenlik sorunu ortaya çıkarabilmektedir. Mahalle parklarına bırakılan kedi evlerinin zaman içerisinde yıkılması, kirlenmesi, etraflarına bırakılan yiyeceklerin bozulması hem görsel hem de sağlık açısından olumsuz etkiler oluşturabilmektedir. Hiç şüphesiz bu koşullar kentten kente değişiklik gösterebilmektedir. Mevcut koşulların tam olarak ortaya koyulabilmesi her alana ilişkin kendi özelinde çalışmalar yapılmasını gerektirmektedir.

Bu bağlamda çalışma genel olarak dört kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım sokak hayvanlarına ait barınma alanlarının kent insanı tarafından sorun olarak görülüp görülmediğinin gözlem yoluyla ortaya koyulmasından oluşmaktadır. Bu şekilde çalışmanın taktiksel kentleşme çerçevesinde ele alınıp alınmayacağı belirlenmiştir. İkinci kısım ise kent insanının sokak hayvanlarına yönelik yapılan çalışmalara karşı tutumlarının belirlenmesinden oluşmaktadır. Üçüncü kısımda sokak hayvanlarına yönelik çalışmalara taktiksel kentleşme çerçevesinde belediye ve/veya kamu kurum ve kuruluşlarının nasıl dahil olabileceğinin açıklanması, dördüncü kısım nasıl barınma alanları oluşturulabileceğine ilişkin önerilerin sunulmasından oluşmaktadır.

1.1. Taktiksel Kentleşme ve Sokak Hayvanları

Taktiksel kentleşme, mekân kullanıcısının mekân kullanım kararları üzerinde aktif olarak etkisinin olduğu, yeni bir kavramdır. Bu kavramla ilgili ana kaynaklar Mike Lydon'ın *Tactical Urbanism Handbook* (2012), Mike Lydon ve Anthony Garcia'nın *Tactical Urbanism: Short-term action for long-term change* (2015) olarak görülmektedir. Her ne kadar "Taktiksel Kentleşme" kavram olarak yeni olsa da katılımcı tasarım (participatory design), sosyal hareket (social movement), planlamada paydaş katılımı (stakeholder engagement in planning) kavramlarının oldukça eski geçmişleri vardır ve ortak özellikleri mekân kullanıcısını merkeze almalarıdır. Katılımcı tasarım, Giancarlo De Carlo tarafından tasarımda katılımcı ve kullanıcı arasındaki sınırın kaldırılması amacıyla 1970'lerin başında ileri sürülen bir kavramdır (Türkyılmaz ve Kizilkan, 2020; Kutluca, vd., 2022). Foley (1960)' da mekânsal planlamayı üç şekilde ifade etmiştir. Bu ifadelere göre planlama: (1) devlet tarafından, (2) meslek disiplinleri tarafından ve (3) toplum tarafından sosyal hareket olarak gerçekleştirilebilir (Healey, 1998: 6). Bu veriler kronolojik olarak incelendiğinde, Taktiksel Kentleşme temelinin yıllar önceye dayandığını söylemek mümkündür. Bu kavramsal çeşitlenmeler değişen kentsel mekânlardaki farklılaşan ihtiyaçlara cevap verebilmek amacıyla ortaya çıkmaktadır.

Taktiksel kentleşmenin ana aktörü, mekânın hem yaratıcısı hem de kullanıcısı olan bireylerdir (Ertaş vd., 2022: 2485). Taktiksel kentleşme, bireyler veya küçük grupların yanında belediye birimleri, kamu kurumları ve kâr amacı gütmeyen örgütlerin gerçekleştirdiği, uzun dönemde etkisinin daha fazla olduğu etkinliklerdir (Kaya ve Görgün, 2017). Taktiksel kentleşmenin iki tarafı vardır: (1) kök salabilir, (2) aşağıdan yukarıya olabilir (Elbeah vd., 2022: 4). Taktiksel kentleşmenin iki tarafı Şekil 1. de gösterilmiştir:

Şekil 1. Taktiksel kentleşmede yukarıdan aşağıya veya aşağıdan yukarıya olan yapı (Ertaş, vd., 2022: 2485)

Aşağıdan yukarıya olan yapıda mevcut mekânsal kullanımlar, alanında uzman kişilerce değerlendirilip, aksaklıklar ve /veya eksikler ortaya koyulur, bu doğrultuda çalışmalar yapılır hangisinin uygulanacağı konusunda halka danışılıp halkın seçimi uygulanır. Aşağıdan yukarıya olan yapıda mevcut mekânsal kullanımlardaki eksiklikler kullanıcı kitle tarafından kullanıcının kendi çabalarıyla giderilmeye çalışılır. Eş zamanlı olarak veya sonradan belediye birimleri, kamu kurumları veya kâr amacı gütmeyen örgütlerin desteği ile mekânsal düzenlemeler yapılabilir. Aşağıdan yukarıya olabirlik, tabandan halk katılımı şeklinde de tanımlanmaktadır. Buna göre; "toplumun bakış açısıyla sorunlar belirlenir ve yenilikçi çözümler bulunur. Topluluğun bir mahallenin iyileştirilmesine fiziksel olarak katılmasını sağlamak, çok daha etkili ve ilgi çekici bir katılımcı planlama yöntemi yaratır (Banner, 2013: 52-53).

Taktiksel kentleşme projeleri planlama sürecinin bir parçasını oluşturmaktadır fakat kentsel planlama ve tasarım taktiksel kentleşmeyi bir yöntem olarak ele almamaktadır (Simpson, 2020: 3). Kavram yeni olduğu için kent yöneticilerinin bu kapsamda vatandaşlarla birlikte nasıl çalışabileceklerine dair birçok soru vardır (Courage, 2013: 94). Bu sorular cevaplanabilirse taktiksel kentleşmeyle sağlanabilecek pek çok yarar vardır. Taktiksel kentleşmenin planlamaya katkıları: esneklik, düşük maliyet, hızlı, küçük ölçekli, tabandan halk katılımı, deneme yanılma yaklaşımı ve kolayca tekrarlanabilmesidir (Banner, 2013: 52). Kentin sınırlı bir kaynak olduğu düşünülürse yukarıda sayılan katkılar göz ardı edilememektedir. Kent insanı hem kendi ihtiyaçlarını karşılamak hem de kentteki diğer canlıların ihtiyaçlarını karşılamak için bu kaynağı mümkün oldukça etkin kullanmak durumundadır. Ancak bu şekilde kentsel mekândaki bütün canlıların sağlıklı yaşaması mümkün olabilecektir. Kentteki bütün canlıların iyi koşullar altında yaşaması kentte meydana getirilecek düzenlemelerin halk katılımıyla, halkın istekleri doğrultusunda yapılmasıyla mümkün olabilecektir, çünkü kent insan merkezli bir kavramdır. Taktiksel kentleşmede de halk katılımı esastır. Simpson (2020) taktiksel kentleşmede halk katılım amaçlarını aşağıdaki gibi açıklamıştır:

Tablo 1. Halk katılımında halkın karar üzerinde artan etkisi (International Association Public Participation (IAP) Spectrum of public Participation, 2018: (akt. Simpson, 2020:20)

Karar üzerinde artan etki →

	Bilgi	Dayanışma	İçerik	İş birliği	Yetkilendirmek
Halk katılımı amaçları	Sorunu alternatifleri ve/veya çözümleri anlamaya yardımcı olmak için halka objektif ve dengeli bilgiler sağlamak	Analizler, alternatifler ve/veya karar hakkında kamuoyu geri bildirim almak	Halkın endişelerinin ve isteklerinin tutarlı bir şekilde anlaşılmasını ve dikkate alınmasını sağlamak için süreç boyunca halkla çalışmak	Alternatiflerin geliştirilmesi tercih edilen çözümün belirlenmesi dahil olmak üzere kararın her aşamasında halkla ortak olmak	Nihai karar verme yetkisini halkın eline bırakma

Tablo 1. de görüldüğü gibi kent halkının bilgilendirilmesi, dayanışma, içerik, iş birliği ve yetkilendirme hiyerarşisinde halkın karar üzerindeki etkisi giderek artmaktadır. Kentsel

alanlardaki sorunların bu şekilde tespit edilmesi, üretilen çözümlerin kalıcı olmalarını sağlayacaktır.

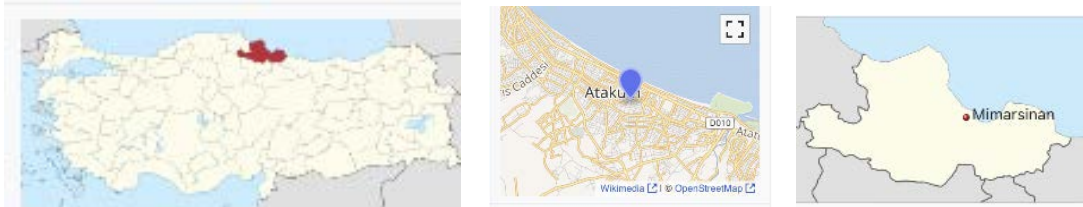
Sokak hayvanlarının kent içindeki barınma ve beslenme alanlarının yetersizliği birçok kent insanı tarafından bir sorun olarak görülmektedir. Esasında bu sorunların temelini de insan etkinlikleri oluşturmaktadır. "İnsan etkinlikleri sonucunda şehirleşme nedeniyle yerli vahşi hayvanlar öldürülmüş veya yerleri değiştirilmiştir. Yer değiştirmeler de genellikle ölümlerle sonuçlanmıştır (Palmer, 2003: 66)." İnsanlar, kendilerine "iyi yaşam alanları (?)" yaratabilmek için önce yeşil alanları yok etmektedirler. Yeşil alanların yok olması, barındırdığı hayvanların da evsiz kalması, dolayısıyla ölmesi anlamına gelmektedir. Oysa "iyi yaşam alan" bir denge ifadesidir. Yeşil alan-sert zemin dengesi, insanların yaşam alanları-hayvanların yaşam alanları dengesi... Bu dengenin bozulması da beraberinde yeni ihtiyaçları getirmektedir. Sokak hayvanları için yaptırılan barınaklar da bu ihtiyaçların sonucunda ortaya çıkan mekânlardır. Fakat sokakların asıl sahibi olan "sokak hayvanlarının" daha iyi yaşam koşullarına ulaşabilmeleri için dört duvar arasına kilitlenmelerinin doğruluğu tartışma konusudur. "Türkiye' de hayvanları koruma kanunu (2014) no:5199' a göre 'yerel yönetimlerin, zayıf düşen ve sahipsiz hayvanları korumak amacıyla, bakım ve tedavilerini sağlayacak gönüllü kuruluşlarla iş birliği içinde barınak ve hastaneler kurmaları ve eğitim faaliyetleri yürütmeleri esastır' (Yiğit vd., 2020: 18)." Hasta ve sakat sokak hayvanları için bakım yerleri bir zaruriyettir, fakat sağlıklı hayvanların hareket yeteneklerini kısıtlayan ve ekonomik yetersizlikler dolayısıyla aç kalmalarına neden olan 'barınaklar(?)' da kilit altında tutulmaları doğru bir uygulama değildir. Sokak hayvanlarının aşı ve kısırlaştırma çalışmaları ülkemizde çoğu belediye tarafından başarılı bir şekilde yürütülmektedir. "Ülkemizde yaklaşık rehabilite edilmemiş 800.000 sahipsiz hayvan olup, toplam 85.000 kapasiteli 233 hayvan bakım evi bulunmaktadır (Bilgili, 2021: 35). Yani hayvan bakım evlerinin kapasiteleri zaten bütün hayvanları barındırabilecek yeterlilikte değildir. Bu hayvanların gerçek yaşam alanlarına -sokaklara- bırakılması gerekmektedir. Fakat bu onları bir başlarına bırakmak anlamına gelmemektedir. Düzenli besleme çalışmalarının da sürdürülmesi gerekmektedir. Barınakların sınırlı taşıma kapasiteleri nedeniyle sağlıklı hayvanların barınaklara kapatılmasının, hasta ve sakat hayvanların gerekli yardımı almalarını engelleyeceği unutulmamalıdır. Önemli olan sokak hayvanları için yaşam alanları sağlıklı sürdürülecekleri yaşam alanları oluşturulmasıdır. "Yaşanabilirlik" kavramının farklı meslek disiplinlerine göre farklı anlamları vardır. Kavram; ekoloji, coğrafya, sosyoloji ve kent planlama açısından farklı yönleriyle ele alınmaktadır (Leby ve Hasbim, 2010). Yaşanabilirlik kavramıyla genellikle insan ve çevre ilişkisi kastedilir (Poap, 2022: 12). Yaşanabilirlik (Southward (2003) e göre kentin rahat ve hoş olmasıyla, Sarkar ve Bardhan (2020)'ye göre sürdürülebilirlik, yaşam kalitesi, mekân karakteri, insanların iyilik hali ve sağlıklı toplumla, Kennedy ve Buys' a göre toplumun iyilik hali, şimdi ve gelecekte yaşamak istedikleri mekânla, Leidelmeijer ve Van Kamp (2002)'ye göre insanların çevresel ihtiyaç ve arzularıyla ilgilidir (Poap, 2022: 13). Yaşanabilirlik kavramı genellikle insan odaklı ele alınmış olsa da -özellikle kent hayatı içinde-hayvanlar için de değerlendirilmelidir. "Groundwork Trust (2002)'ye göre "yaşanabilirlik", sokaklarımızı temiz ve parklarımızı yeşil tutmaktan çok daha fazlasıdır. Bir topluluğun güven kazanmasına yardımcı olmakla, kendi aksaklıklarını gidermek ve kendi geleceğini şekillendirmeye başlayacak beceri ve kaynaklarla ilgilidir. Yaşanabilirlik; çevre ve toplumun buluşması, insanların çevresine olduğu kadar komşularına da saygılı olmasıdır (Stevens, 2009: 382)." Sokak hayvanları da kentte yaşadığına göre onların yaşam alanları bizim yaşam alanlarımıza komşudur. Yani onlara da saygılı olmalıyız. Yaşamak sadece insanların değil, bütün canlıların hakkıdır. Bu da "yaşanabilir" yaşam alanlarını gerektirir. Dodurga (2018) sokak hayvanlarını (street animals), sahipsiz hayvanlar (stray animals) olarak sokakta yaşayan ve/veya sokakta doğmuş veya sahibi tarafından terk edilmiş hayvanlar olarak tanımlamıştır (Yiğit vd., 2020: 18). Kentsel mekânlardaki hayvanlar, insanlar da orada olduğu için oradadırlar (Palmer, 2003: 67). İnsanların önce evlerine aldıkları sonra sokağa terk ettikleri hayvanlar barınaklardaki hasta ve sakat hayvanların arasına katılmaktadır. "Gelişmekte olan ülkelerde sokaklara terk edilen evcil hayvanlar -özellikle kedi ve köpekler- başıboş popülasyonun (stray animals) bir parçası haline gelmektedir (Abdulkarim vd., 2021: 320)". Aslında sokak hayvanlarının bir "sorun" haline gelmesi yine insanlardan kaynaklanmaktadır. "Sahipsiz köpek sorunu ciddi bir güvenlik ve sağlık problemidir (Kırışık ve Öztürk, 2021: 361)." Özellikle büyük şehirlerde aç kalan sokak hayvanları insanlara saldırıp, yaralanmalara ve hatta

ölümlere neden olabilmeleri, insanlar tarafından sokak hayvanlarına uygulanan şiddet... sokak hayvanları-insan birlikteliği sürecinin aksamasının, yönetilememesinin bazı sonuçlarıdır.

Bütün bu olumsuz koşulların ve sonuçların değiştirilmesi amacıyla kent insanı tarafından sokak hayvanları için küçük çaplı uygulamalar yapılmaktadır. Kedi-köpek kulüpleri ve sokak hayvanları için yapılan besleme çalışmaları bu uygulamalardandır. Kent insanı tarafından yapılan bu çalışmalar genellikle belirli bir mekânsal planlama ve/veya periyodik besleme, bakım, temizlik çalışmaları yapılmadan sürdürülmektedir. Bütün bu çalışmaların bir plan çerçevesinde yapılıp sürdürülmesi taktiksel kentleşme kapsamında ele alınarak mümkün kılınabilir.

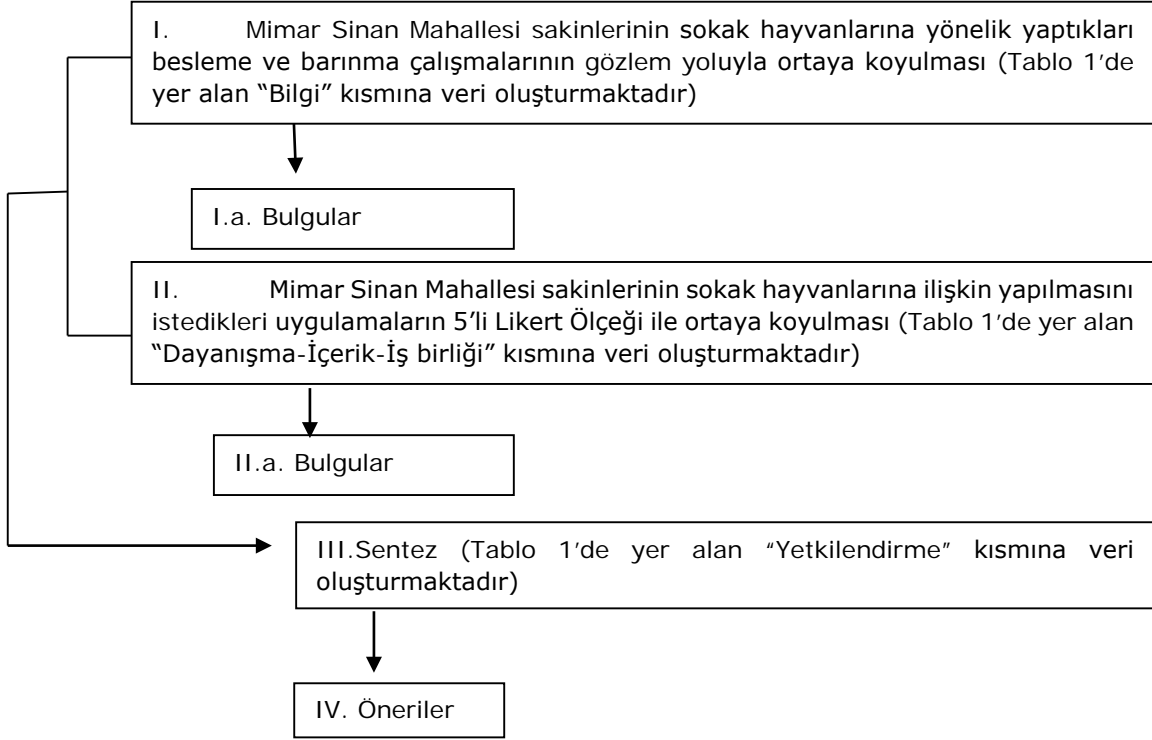
2. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışma alanı Samsun kentinin Atakum ilçesine bağlı Mimar Sinan Mahallesi'dir. "Atakum, Samsun'un nüfus artış hızı en yüksek belediyesidir. Samsun'un diğer yerleşim bölgelerine göre nispeten daha düz bir alana yayılmış ve yeni yapılan bir ilçe olduğundan şehircilik olarak daha planlı bir yaklaşım mevcuttur (URL1-2023)". Mimar Sinan Mahallesi'nin konumu aşağıdaki gibidir:

Şekil 2. Mimar Sinan Mahallesi'nin konumu: Samsun-Atakum-Mimar Sinan Mahallesi (URL1, 2023)

Çalışmada betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. "Betimsel araştırma yöntemi, herhangi bir durum, olay ve problemi etrafıca tanımlamak, yorumlamak ve irdelemek için kullanılır ve ölçütler belirleyerek incelenen olaylar ve değişkenler arasında ilişkinin varlığı ve derecesi sorgulanır (Aydoğdu vd., 2017: 558-559)". Bu amaçla çalışma planı oluşturulmuştur. Çalışma planında I. Aşamada gözlem yöntemi kullanılmıştır. II. Aşamada 5'li Likert ölçeği kullanılmıştır. Ölçekten elde edilen verilerin güvenilirliği öncelikle Cronbach Alpha analizi ile test edilmiştir. Sonrasında verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını belirlemek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) analizi yapılmıştır. Daha sonra verilerin frekans analizleri yapılarak mahalle sakinlerinin görüşleri yüzdesel olarak ortaya koyulmuştur. Son olarak yüzdesel olarak ortaya koyulan bu veriler arasındaki ilişkinin ortaya koyulması amacıyla Spearman testi yapılmıştır. III. Aşamada ilk iki aşamadan elde edilen verilerin sentezi yapılmıştır. IV. Aşamada bir kent içi kayıp mekân örneği seçilerek alanın sokak hayvanları için nasıl yaşam alanına dönüştürülebileceği önerisi hazırlanmıştır. Bu yaşam alanı önerisinin nasıl olması düşünüldüğünün görsel olarak ifade edilebilmesi bilgisayar destekli görselleştirme programları ile yapılabilmektedir. Bu amaçla öneri görseli hazırlanmıştır. Çalışma planına Tablo 1'deki "karar üzerindeki artan etki" temel oluşturmaktadır. Çalışma planı Şekil 3'teki gibidir:

Şekil 3. Çalışma Planı

Çalışma dört aşamadan oluşmaktadır.

Öncelikle sokak hayvanlarına yönelik mahalle halkı tarafından yapılan mevcut çalışmalar ortaya koyularak temel veriler toplanmıştır. Böylece, ortaya koyulan problemin taktiksel kentleşme kapsamında ele alınıp alınamayacağı belirlenmiştir. Çalışmanın I. Aşaması aşağıdaki gibidir:

I. Mimar Sinan Mahallesi sakinleri genel olarak tüm mahallede sokak hayvanları için besleme ve barınma çalışmaları yapmaktadır.

I.a. Bulgular

Mimar Sinan Mahallesi halkının sokak hayvanları için yaptıkları çalışmalar planlı ve sistematik değildir. Genellikle mahalle parklarının sınırlarına, konut çevrelerindeki yeşil alanlara, site bahçelerinde insanlar tarafından kullanılmayan alanlara sokak hayvanları için kulübeler yapılmaktadır. Sokak hayvanları için besleme çalışmaları ise kaldırım kenarlarında, kulübe önlerinde, çöp kutusu kenarlarında gelişi güzel yapılmaktadır. Konuya ilişkin Mimar Sinan Mahallesi'ne ait görseller Şekil 4'te yer almaktadır.

Şekil 4. Mahalle parkına konumlandırılan, zaman içinde kirlenen kulübeler /Yol kenarlarına ve parklara sokak hayvanları için bırakılan, zamanla bozulan yiyecekler

Sokak hayvanlarının en savunmasız zamanları, uyuma anlarıdır. Bu nedenle uyumaları için yapılan kulübelerin kendilerini güvende hissettirmeli, başka canlılar tarafından rahatsız

edilmelerini/zarar görmelerini engelleyecek şekilde tasarlanmalı ve konumlandırılmalıdır. Bu anlamda sokak hayvanlarının en güvenilir uyuma alanları çalı gruplarının altlarıdır. Mimar Sinan Mahallesi'nde sokak hayvanlarının onlar için yapılan kulübelerden daha çok çalı gruplarının altında uyudukları görülmektedir. Fakat bu alanlarda da düzenli bir bakım söz konusu olmadığı için zaman içerisinde insanlar tarafından bırakılan mama ve su kaplarıyla bu alanlarda çöpler birikebilmektedir. Şekil 5'te sokak hayvanlarının uyuma amacıyla kullandıkları ve zamanla çöplerin biriktiği çalı grubu örneği yer almaktadır.

Şekil 5. Sokak hayvanlarının doğal yaşam alanı/uyuma alanı örneği- insanlar tarafından bu alana bırakılan atıklar

Gözlem yoluyla elde edilen yukarıdaki veriler sokak hayvanlarına yönelik besleme ve bakım çalışmalarının yetersiz olduğunun ve mahalle sakinlerinin konunun çözümü için kendi çabalarıyla çözüm yolları üretmeye çalıştıklarını göstermektedir. Taktiksel kentleşme halk katılımıyla halkın ihtiyaçları doğrultusunda çözümler geliştirmek olduğu için sokak hayvanlarının besleme ve barınma çalışmaları taktiksel kentleşme kapsamında ele alınmaya uygundur. Çalışma kapsamında mahalle halkının bu çabaları taktiksel kentleşmede aşağıdan yukarıya olan yapı şeklinde değerlendirilmiştir. Çalışmanın devamında mahalle halkının sokak hayvanlarına yönelik yapılmasını gerekli gördükleri çalışmaların belirlenmesi amacıyla 5'li Likert ölçeği oluşturulmuştur.

II. Mimar Sinan Mahallesi sakinlerinin sokak hayvanlarına ilişkin yapılmasını istedikleri uygulamaların belirlenmesine yönelik hazırlanan 5'li Likert Ölçeği; 12 si mevcut durumun mahalle sakinlerinin bakış açısıyla ortaya koyulmasına yönelik, 5'i gelecekte yapılacak uygulamaların belirlenmesine yönelik toplam 17 tutum ifadesinden oluşmaktadır. 2022 verilerine göre Mimar Sinan Mahallesi nüfusu 23.797 kişidir (URL2, 2023). Bu evren büyüklüğünde %95 güvenirlilik ve %10 hata payı ile örneklem büyüklüğünün 96 olması uygundur (URL3, 2023). Çalışma kapsamında ölçek 98 kişiye uygulanmıştır.

Uygulanan ölçeğin güvenirliliğinin ortaya koyulması için öncelikle güvenirlilik analizi yapılması gerekmektedir. Bu amaçla Cronbach Alpha analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 2'deki gibidir.

Tablo 2. Güvenirlilik analizi

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,799	,805	17

Verilerin madde/değişken değerlerinin tutarlılığı için geliştirilen yaklaşım Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) istatistiğidir. Bu istatistik verilerin faktör analitik modeli ile modellenip modellenemeyeceğine ilişkin bir ölçüt sunar (URL4, 2023). Sokak hayvanlarına karşı mevcut tutumların belirlenmesine yönelik faktör analizi aşağıdaki gibidir:

Tablo 3. Mevcut tutumların belirlenmesine yönelik faktör analizi

KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,780
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	349,344
	df	66
	Sig.	,000

Sokak hayvanlarına karşı gelecekte yapılacak çalışmalara yönelik tutumların belirlenmesine yönelik faktör analizi aşağıdaki gibidir:

Tablo 4. Gelecekte yapılacak çalışmalara yönelik tutumların belirlenmesine yönelik faktör analizi

KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,697
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	140,288
	df	10
	Sig.	,000

Yapılan frekans analizine göre; mevcut kullanıcı tutumlarının ortaya koyulmasına yönelik tutumlarda katılımcıların % 85, 7 si sokak hayvanlarını sevdiğini, %55,1 i sokak hayvanlarından korkmadığını, %37,8'i sokak hayvanlarının barınaklarda yaşaması gerekmediğini, %66,3 ü sokak hayvanlarını etrafını kirlettiğini düşünmediğini, %68,4 ü sokak hayvanlarını beslediğini, %25,5 i sokak hayvanları için kulübe/karton ev vb. yaptığını, %77, 6 sı sokak hayvanlarının yeterli beslenme alanlarının olmadığını, %79,6 sı sokak hayvanlarının yeterli uyuma alanlarının olmadığını, %63,2 si sokak hayvanları için gönüllülerce yapılan besleme ve/veya barınma alanı çalışmalarının yeterli olmadığını, %58,1i sokak hayvanları için kamu kuruluşları (belediye vb) tarafından yapılan besleme ve/veya barınma alanı çalışmalarının yeterli olmadığını, %46,9 u sokak hayvanları için gönüllülerce yapılan besleme ve/veya barınma alanı çalışmalarının sağlıklı (temiz çevre, sağlıklı besinler...) olmadığını, %57si sokak hayvanlarıyla ilgili kamu kuruluşlarınca yapılan sağlık kontrollerinin (aşılama, kısırlaştırma vb) yeterli olmadığını düşündüklerini belirtmiştir.

Kullanıcıların gelecekte yapılması gereken uygulamalara yönelik tutumları ise; %90,8 i sokak hayvanları için mahallede yapılan besleme ve/veya barınma alanı çalışmalarının düzenli bir şekilde sürekli yapılması gerektiğini, %88,7 si sokak hayvanları için mahallede yapılan besleme ve/veya barınma alanı çalışmalarının mahalle sakinlerinin görüşleri alınarak belirlenen bölgelerde yapılması gerektiğini, %94,9 u sokak hayvanlarının besleme ve/veya barınma

alalarının düzenli olarak temizlenmesi gerektiğini, %88,8 i besleme ve/veya barınma alanı temizliklerinin bir kamu kuruluşu (belediye vb) önderliğinde ve gönüllü kişilerin ortaklaşa çalışmasıyla yapılması gerektiğini, %29,6 sı sokak hayvanları için yapılacak çalışmalarda gönüllü olarak çalışmak istediğini belirtmiştir.

II.a. Bulgular

Güvenirlilik analizinde Cronbach' Alpha değeri 0,799 dır. "Reha Alpar (2013)'e göre bu değer $0.60 < R^2 < 0.80$ aralığında olduğu için ölçek oldukça güvenilirdir (Aktaran: Yıldız & Uzunsakal, 2018, s. 19)". Sokak hayvanlarına karşı mevcut tutumların belirlenmesine yönelik faktör analizi KMO 0,780 ; (Barlett sig. $p < 0.05$) Sokak hayvanlarına karşı gelecekte yapılacak çalışmalara yönelik tutumların belirlenmesine yönelik faktör analizi KMO 0,697 (Barlett sig. $p < 0.05$) dir. Buna göre değer 0,60 ın üzerinde olduğu için örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu söylenebilir (veriler frekans analizine uygundur). Yapılan frekans analizlerine -mevcut durumun belirlenmesine yönelik 12 tutum ifadesine- göre Mimar Sinan Mahallesi sakinleri genel olarak sokak hayvanlarını sevmektedir ve sokak hayvanlarının yaşam alanlarının yetersiz olduklarının düşünmektedir. Sokak hayvanlarına yönelik gelecekte yapılması istenen çalışmalar -5 tutum ifadesine göre- ise mahalle sakinlerinin görüşleri alınarak mahalledeki belirli bölgelerde, düzenli besleme ve bakım çalışmaları yapılarak sürdürülmelidir. Frekans analizinde göze çarpan en önemli veri mahalle sakinlerinin %51 inin sokak hayvanlarının barınma sorunu olduğunu düşünmesidir. Çünkü mevcut dış mekân koşullarının sokak hayvanlarının yaşam ihtiyaçlarını yeterince karşılayamadığı düşünülmektedir.

Bütün faktörler arasında yapılan kolerasyon analizi: Spearman testine göre en yüksek kolerasyon (correlation coefficient) 0,648 değeri ile "sokak hayvanlarının besleme ve/veya barınma alanlarının düzenli olarak temizlenmesi gerektiğini düşünüyorum" ve "besleme ve/veya barınma alanı temizliklerinin bir kamu kuruluşu (belediye vb) önderliğinde ve gönüllü kişilerin ortaklaşa çalışmasıyla yapılması gerektiğini düşünüyorum" ifadeleri arasındadır. İki ifade arasında pozitif yönlü zayıf, 0.01 düzeyinde anlamlı bir ilişki vardır (anlamlılık değeri 0.05 den küçüldükçe artmaktadır). Buna göre mahalle sakinlerine göre sokak hayvanlarının barınma ve besleme çalışmalarının daha sağlıklı ve temiz yürütülebilmesi için bir kamu kuruluşuna ihtiyaç olduğu sonucuna varılabilmektedir.

III.Sentez

I.Aşamada Mimar Sinan Mahallesi halkının sokak hayvanlarına karşı duyarlı olduğu fakat sokak hayvanları için yapılan besleme ve barınma alanları çalışmalarının rastgele yapıldığı ve temizlik sorunu olduğu ortaya koyulmuştur. II. Aşamadan elde edilen veriler de ilk aşamadaki görüşleri destekler niteliktedir. Mimar Sinan Mahallesi sakinlerinin çoğunluğu sokak hayvanlarına karşı olumlu tutumlar sergilerken yapılan besleme ve barınma çalışmalarının daha yaygın ama kontrollü (belirli bölgelerde), düzenli ve temiz olarak sürdürülmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu aşamada sokak hayvanlarıyla ilgili çalışmaların belediye ve/veya bir kamu kurumunun önderliğinde sürdürülmesi gerektiği düşünülmektedir. Sentez aşaması Tablo 1. deki "Halk katılımında halkın karar üzerinde artan etkisine" katkı sağlaması esasıyla "yetkilendirme" aşamasına veri sağlamaktadır. Halkın karar üzerindeki artan etkisinin Çalışma Planı ile ilişkisi Tablo 5'teki gibidir:

Tablo 5. Çalışma kapsamında halkın karar üzerinde artan etkisinin sağlanması
Karar üzerinde artan etki

Halk katılımı amaçları	Bilgi	Dayanışma (Kamuoyu geri bildirimini almak)	İçerik (Halkın endişelerinin ve isteklerinin tutarlı bir şekilde anlaşılması)	İş birliği (Kararın her aşamasında halkla ortak olmak)	Yetkilendirmek
	I. Aşamadan elde edilen veriler - mevcut durumun gözlem yoluyla ortaya koyulması- bu kısma kaynak oluşturmaktadır.	II. Aşamadan elde edilen veriler -mahalle sakinlerinin sokak hayvanlarının mevcut yaşam koşulları hakkındaki görüşleri ve gelecekte yapılmasını istedikleri uygulamalarla ilgili görüşleri- bu kısma kaynak oluşturmaktadır.	III. Aşamadan elde edilen veriler bu kısma kaynak oluşturmaktadır. Şekil 6. da örneği sunulan uygulamalarla halka seçme hakkı verilecektir		

IV. Öneriler

Sokak hayvanlarının da temel ihtiyaçları tıpkı insanlarda olduğu gibi önce fizyolojik ihtiyaçlar (yemek, su, nefes almak...) sonra ise güvenlik ihtiyacıdır. Sokak hayvanları için yapılan kulübeler hayvanların kendilerini güvende hissedebileceği şekilde konumlandırılmadığı için bu kulübeler genellikle kullanılmamaktadır. Sokak hayvanları özellikle uyumak için gizli, gözden uzak yerleri tercih etmektedir. Bu nedenlerle sokak hayvanları için uygun yerlerde uyuma alanları oluşturulmalıdır.

Kent içinde, planlama sürecinin bir parçası ve/veya kusuru olarak kentli tarafından kullanılmayan atıl alanlar ortaya çıkmaktadır. Bu alanlar düşük bütçeli-hızlı çözümlerle sokak hayvanları için yaşam alanlarına dönüştürülebilir. Bunun için öncelikle kent içindeki kayıp alanların belirlenmesi gerekmektedir. Kentteki kayıp mekânların belirlenmesi aşaması çalışmaya belediye ve/veya resmi bir kurumun dahil olmasını gerektiren bir aşamadır. Şehir ve bölge planlamacılar, peyzaj mimarları ve konuyla ilgili diğer meslek disiplinleri bir araya gelerek kent içindeki kayıp mekânları belirlemelidir. Sonrasında, belirlenen kayıp mekânlar veteriner ve hayvanlar konusunda uzman diğer meslek disiplinleriyle birlikte çalışılarak sokak hayvanlarına uygun yaşam alanları olarak tasarlanmalıdır. Tasarlanan alanların bakım çalışmaları ise bir plan çerçevesinde gönüllü vatandaşlar ve kamu kuruluşunun desteği ile sistematik bir şekilde yapılmalıdır. Fakat önemli olan uyuma ve yeme etkinliklerinin ayrı mekânlarda planlanmasıdır. Böylece uyuma alanları daha temiz kalabilir ve farklı türlerdeki hayvanların yemek kokusuna gelip kavga etmeleri ve bu nedenle uyuyan hayvanların uyanması/korkması/zarar görmesi engellenebilir. Ayrıca sokak hayvanlarının yemek alanlarının kent içi parklardaki belirli noktalarda planlanması hem kent halkının sokak hayvanlarından kopmasını engeller hem de besleme çalışmalarının sürekli bir şekilde yapılabilmesini sağlar.

Şekil 6'da Mimar Sinan Mahallesi'ndeki "kayıp mekân" örneği ve bu mekânın yeniden kullanımına ilişkin öneri bulunmaktadır.

Şekil 6. Kayıp mekân (lost space) mevcut hali ve mekânın yeniden kullanılmasına ilişkin bilgisayar destekli hazırlanan öneri

3. TARTIŞMA

Sokak hayvanları kent yaşamının önemli bir parçasıdır. Onların uygun koşullarda yaşamlarını sürdürmelerine yardım etmek ve olanak sağlamak insanlık görevi olmasının yanında aslında onların doğal haklarıdır. Günümüz kentlerinde genel sorun mekânların yetersizliğidir. Şehirler hızla büyüye de kent içi mekânlar çoğu kentimizde kullanıcı ihtiyaçlarına cevap verebilecek büyüklükte olamamaktadır. Bu yetersizlik sokak hayvanları için de geçerlidir. Önce onların yaşam alanlarını ellerinden alan insanlar sonrasında onlara yeni yaşam alanları yaratmak için barınaklar inşa etmektedir. Barınakların maddi desteklerinin yeterlilik durumu başka çalışmaların konusu olsa da çoğu barınağın taşıma kapasitesinin aşıldığı ve bu nedenle bünyesindeki hayvanlara "yaşanabilir" yaşam ortamları sağlayamadığı bir gerçektir.

Sokak hayvanları birçok zor koşulda kendilerine yaşam alanı bulabilmektedir. Fakat bilinçsizce yapılan insan etkinlikleri bu zor koşulları daha da zor hale getirebilmektedir. Yoğun dallanan çalı grupları özellikle kediler için soğuğa ve çeşitli tehlikelere karşı doğal bir korunaktır. Şekil 7'de sokak hayvanları tarafından yaşam alanı olarak seçilen bir çalı ve insanlar tarafından yapılan budama sonucunda bu yaşam alanının (uyuma ve güvenlik alanı) nasıl yok edildiğine dair bir örnek yer almaktadır.

Şekil 7. Çalının budama öncesi hali- budama sonrası hali (sokak hayvanlarının yaşam alanlarının yok edilişi)

4. SONUÇ

Bu çalışma artık kentin bir parçası olarak değil de kentte bir sorun kaynağı olarak görülen sokak hayvanları için kent içinde yaşam alanları oluşturulması amacıyla hazırlanmıştır. Sokak hayvanları için kent insanı tarafından yapılan beslenme ve barınma çalışmaları ortaya koyulmuş

ve kent halkının sokak hayvanları için yapılmasını istedikleri çalışmalar taktiksel kentleşme kapsamında değerlendirilmiştir. Taktiksel kentleşme çerçevesinde sokak hayvanları için yapılacak çalışmalara kent yöneticilerinin nasıl dahil olabileceğine ilişkin öneriler sunulmuştur. Kent içindeki "kayıp mekânlardaki" hızlı ve maliyeti düşük uygulamalarla sokak hayvanları için yaşam alanları oluşturulması ve düzenli bakım çalışmalarının yapılmasıyla sokak hayvanlarına "yaşanabilir" yaşam alanları oluşturulup oluşturulamayacağı gelecekte yapılacak çalışmalarla ortaya koyulabilecektir. Kent büyük bir sistemdir ve pek çok canlının yaşam alanıdır. Diğer canlılara yaşam alanı sağlamak insanların elindedir. Bu, bazen bir ağacın gövdesine kadar beton dökmekle bazen de kediler-köpekler-kuşlar için uygun yerlere bir kap su bırakmakla mümkün olabilmektedir. Önemli olan yapılan her uygulamanın sürdürülebilir olması ve beraberinde farklı sorunlar getirmemesidir.

5. KAYNAKLAR

- Abdulkarim, A., Khan, M. G., & Aklilu, E. (2021). Stray animals population control: methods, public health concern, ethics and animal issues. *World's veterinary journal*, s. 319-326.
- Alekseevaa, I. V., Kaltsova, H. A., & Skavorodnikova, N. A. (2020). Formation of tactical urbanism by means of street art as the design-method. *International science and technology conference 'Earth science'*, (s. 1-6).
- Aydoğdu, Ü. R., Karamustafaoğlu, O., & Bülbül, M. Ş. (2017). Akademik Araştırmalarda Araştırma Yöntemleri ile Örneklem İlişkisi:Doğrulayıcı döküman analizi örneği. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, s. 556-565.
- Banner, S. M. (2013). *Tactical urbanism: From civil disobedience to civic improvement*. Master of science in community and regional planning.
- Bilgili, A. (2021). Sahipsiz hayvanların şehir, çevre ve halk sağlığı, hayvan sağlığı ve hayvan refahı yönünden kontrolünde bakanlıklar arası işbirliğinde karşılaşılan aksaklıklar ve çözüm önerileri. *Icontech international journal of surveys, engineering, technology*, 4(5), s. 33-43.
- Courage, C. (2013). The global phenomenon of tactical urbanism as an indicator of new forms of citizenship. *Engage in visual arts*, 1(32), s. 88-97.
- Elbeah, B., Abeer, E., & Toama, A. (2022). Tactical urbanism for improving livability in lost spaces of Cario. *Advances in architecture, engineering and technology*, s. 3-13.
- Ertaş, B., Sarı, G., Cebeci, B., İmren, A. K., Öztürk, S., & Tutuk, İ. (2022). Taktiksel kentleşme ve kentsel açık alan arakesitinde müşterek mekan:Kartal meydan parkı örneği. *İdealkent*, s. 2480-2519.
- Healey, P. (1998). Collaborative planning in a stakeholder society. *Liverpool University*(69), s. 1-21.
- Kaya, İ. A., & Görgün, E. K. (2017). Kentsel mekan üretiminde 'Kendin Yap' hareketi. *TMMOB Şehir plancılar odası*, s. 57-74.
- Kırışık, F., & Öztürk, K. (2021). Şiddet haberlerinden hayvan haklarına, sahipsiz köpek sorunu. *Dumlupınar üniversitesi sosyal bilimler dergisi*, s. 360-388.
- Kutluca, A. K., Olgun, İ., & Alay, M. A. (2022). Kamusal mekan tasarımını katılıma sunmak. *TMMOB Şehir plancıları odası*, s. 527-535.
- Leby, J. L., & Hasbim, A. H. (2010). Liveability dimensions and attributes: their relative importance in the eyes of neighbourhood residents. *Journal of construction in developing countries*, 1(15), s. 67-91.
- Messeidy, R. E. (2019). Tactical urbanism as an approach to reuse residual spaces. *Engineering research journal*(4), s. 41-47.

- Mowla, Q. A., & Ashrafuzzaman, A. (2014). Lost space to urban space. Bangladesh: Bangladesh University of engineering and technology.
- Ni, H. A., & Rahbarianyazd, R. (2013). Evaluation of urban lost spaces in terms of Responsive Environments: A case study ACPA, Famagusta, North Cyprus. *Global Journal on Advances Pure and Applied Sciences* 1, s. 278-285.
- Niazkar, N. (2014). The lost space of architecture in the context of urban lost space. *International journal of engineering and advanced technology*, s. 311-321.
- Palmer, C. (2003). Placing animals in urban environment ethics. *Journal of social philosophy*, 1(34), s. 64-78.
- Poap, A. (2022). Greening strategies, participatory and liveability. Utrecht University, Faculty of Geoscience.
- Relph, E., & Sowers, J. (2008). Place and placelessness. *Human Geography*, s. 43-51.
- Simpson, C. (2020). Tactical urbanism demonstration projects as community participation. Master thesis. University of Washington.
- Stevens, Q. (2009). 'Broken' public spaces in theory and in practice. *Town planning review*, s. 371-391.
- Tarsitara, E. (2006). Interaction Between the Environment and Animals in Urban. *Environment and Urbanization*, s. 799-809.
- Türkyılmaz, E., & Kizilkan, M. B. (2020). A conceptual idea for participatory design with BIM . Lisbon-Malacca part cities twin conferences, (s. 23-29).
- Yiğit, A., Aslım, G., & Can, H. (2020). Evaluation on shelter medicine and stray animal shelter in Turkey. *Kafkas Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi Dergisi*, s. 17-24.
- Yıldız, D., & Uzunsakal, E. (2018). Alan araştırmalarında güvenilirlik testlerinin karşılaştırılması ve tarımsal veriler üzerine bir uygulama. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 14-28.

URL-1 (2023) Vikipedi. (2023). tr.m.wikipedia.org adresinden alındı

URL-2 (2023) <https://www.nufusune.com/61789-samsun-atakum-mimarsinan-mahallesi-nufusu>. (2023, Nisan 6).

URL-3 (2023) <https://tr.surveymonkey.com/mp/sample-size-calculator/>. (2023, Nisan 6).

URL-4 (2023) <https://yunus.hacettepe.edu.tr/~yurdugul/3/indir/Kuresellik.pdf> (2023, Nisan 6).

6. EXTENDED ABSTRACT

Cities are rapidly changing socially and physically. These changes occur as a result of human activities. The reason for the rapid change/change of urban space is to meet human needs. But animals are also affected by this change. The city is a big system and if it can be organized correctly, it can provide healthy living environments for all living things. There are unused areas left over from existing uses in the city. These are called "lost spaces". Considering that urban space is limited, lost spaces in the city can be transformed into living spaces for stray animals. Thus, the limited urban area can be used more effectively and the living conditions of stray animals can be improved. Feeding and sheltering activities for stray animals by urban people can be considered as tactical urbanism. Tactical urbanism is the design and planning of spaces in line with the needs and wishes of the people, with public participation. This is a process that starts with the user's active intervention in the spatial arrangements that he feels lacking in the urban space, in line with his own possibilities. However, the sustainability of these studies is possible with the inclusion of a higher level of maintenance and control work. The plastic water containers left on street corners for stray animals turn into garbage heaps, the food left/ spilled on the ground smells, and the huts become dirty/smelly/unlivable are indicators of the need for a management plan. Sleeping and feeding areas should be created

in the city for stray animals. These created areas should be inspected by a public institution and the people of the city should be included in this process under the leadership of the public institution. In this way, the feeding, care and treatment of stray animals can be done continuously and adequately. In this context, the perspective of urban people towards stray animals was evaluated within the scope of the study. Habitat suggestions for stray animals were presented and suggestions were made on how public institutions and organizations could be included in the subject. Stray animals are an important part of city life. Helping and enabling them to live their lives in appropriate conditions is actually their natural right, besides being a human duty. The study was carried out in Mimar Sinan neighbourhood of Atakum district of Samsun city. First of all, the feeding and care activities of the residents of Mimar Sinan neighbourhood for stray animals were revealed through observation. Afterwards, the attitudes of the residents of the neighborhood towards street animals were determined with the 5-point Likert scale and the studies on street animals were compared with the data obtained through observation. It was concluded that there should be places where regular feeding and care work can be done in the city for stray animals, and suggestions were made about how these places could be. This study has been prepared with the proposal of creating living spaces for stray animals in the city by coming together from different professional groups (urban planners, landscape architects, veterinarians, zoologists...). The aim of the study is to develop the study with new researches to be done in the future and to create 'livable' living spaces for stray animals in the city.